

Jadranka Stantić, Dipl.Oec., Stadtverwaltung Subotica, Wirtschaftsabteilung
Vesna Bilbija, Öffentliches Unternehmen "Pošta Srbije" - Abeitseinheit des Postverkehrs "Subotica"

DIE BEKÄMPFUNG VON DISKRIMINIERUNG AUS GRÜNDEN DES GESCHLECHTS IN DER REPUBLIK SERBIEN

Zusammenfassung:

Das Diskriminierungsverbot zählt zu den universalen Menschenrechten. Die Diskriminierung aus Gründen des Geschlechts ist vielfältig und kompliziert, wobei es zwei Formen gibt u.z. die wahrnehmbare direkte Diskriminierung aus Gründen des Geschlechts und die etwas schwieriger zu erkennende indirekte Form der Diskriminierung. Obwohl die Bekämpfung der Diskriminierung aus Gründen des Geschlechts schon lange auf allen Ebenen gilt, dürfen die Anstrengungen zur Stärkung der Position der Frauen in der Gesellschaft nicht aufhören. Im Gegenteil, in diesem Teil Europas ist der Kampf gegen Vorurteile und Sterotypen mühsamer als in den entwickelten Ländern Europas oder in der Europäischen Union; er ist die Voraussetzung für alle anderen Aspekte der Bekämpfung von Diskriminierung aus Gründen des Geschlechts.

Diese Arbeit, die sich in erster Linie mit der Diskriminierung am Arbeitsplatz und bei Stellensuche befasst, betrachtet die Diskriminierung vom Standpunkt der kroatischen und serbischen Rechtsordnung bzw. wie sie die Diskriminierung verbieten, wie sie sie bekämpfen, in wieweit sich die gesetzlich geregelte Stellung der Frauen von tatsächlichen Stellung der Frauen unterscheidet, womit zur Bekämpfung dieser Form von Diskriminierung beigetragen wird.

Der Frauenkampf um bessere Position in der Gesellschaft hatte auch negative Folgen und ging sogar bis zum Äußersten.

Die Teilnahme der Frauen an der Politik, höherer Prozentsatz der Frauen in führenden Positionen, schnellere Förderung der Frauen in ihrer Laufbahn bedeutet nicht automatisch, dass gleiche Regeln für die Frauen wie für die Männer gelten, sondern dass die Anpassung dieser Regel auf eine besondere Gruppe - die Gruppe der Frauen notwendig ist mit vollem Respekt für ihre Rolle der Mütter und andere Rollen, in denen Frauen unersetzlich sind.

Da die Autorinnen dieses Artikels junge Frauen sind, es ist nicht zu bezweifeln, dass sie bewusst sind, wie wichtig es ist, den richtigen Weg im Kampf gegen die Diskriminierung aus Gründen des Geschlechts zu nehmen und darauf auszuhalten.

Schlagwörter: Diskriminierung, Geschlecht, Frauen, Bekämpfung von Diskriminierung, Laufbahn-Förderung

Goran Latković, mag.oec., doktorand
Doktorska škola društveno-humanističkih znanosti
Sveučilišta u Osijeku

Stručni rad
UDK: 343.431(4)(094.2)
343.98

PRIMJENA KONVENCIJE VIJEĆA EUROPE O SUZBIJANJU TRGOVANJA LJUDIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ - MJERE ZA ZAŠTITU I PROMICANJE PRAVA ŽRTAVA TRGOVANJA LJUDIMA

Sažetak:

Danas, preko 200 godina od ukidanja prekomorskog trgovanja robljem, trgovanje ljudima, nažalost, predstavlja jedan od najvećih međunarodnih problema i najtežih oblika kršenja ljudskih prava, a otkriveni slučajevi i identificirane žrtve predstavljaju samo vrh sante leda. Zbog ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i njenog ekonomskog i geografskog položaja, trgovanje ljudima zahvaća Hrvatsku kao tranzitnu zemlju te gotovo podjednako i kao zemlju podrijetla, odnosno odredišta žrtava trgovanja ljudima.

U radu se raspravlja o implementaciji Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima u hrvatsko nacionalno zakonodavstvo te o primjeni odredaba Konvencije u Republici Hrvatskoj pri čemu je fokus stavljen na zaštitu žrtava trgovanja ljudima. Fokus istraživanja je stavljen na problem trgovanja ljudima kroz analizu zakonodavnog okvira temeljenog na Konvenciji o suzbijanju trgovanja ljudima i problema do kojih dolazi pri postupanju prema aktualnom zakonskom okviru. U radu je korištena analitičko-istraživačka metoda. Rad je podijeljen u četiri dijela: 1. Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima; 2. Žrtve trgovanja ljudima; 3. Pomoć i zaštita žrtve trgovanja ljudima kroz nacionalni referalni mehanizam i 4. Stanje u Republici Hrvatskoj. S ciljem istraživanja primjene odredaba Konvencije na zaštitu žrtava u Republici Hrvatskoj, autor se u ovom radu fokusira na poglavlja I., III. i VI. kroz komparaciju njenih odredaba s pozitivnim hrvatskim zakonodavstvom.

Komparirajući standarde zaštite prava žrtava trgovanja ljudima koje uvodi Konvencija s normativnim okvirom nacionalnoga zakonodavstva, autor istražuje stupanj provedbe tih prava pri čemu u fokus stavlja pitanje žrtve trgovanja ljudima kao središte procesa zaštite i pomoći radi ublažavanja patnji žrtve, zaštite od sekundarne viktimizacije žrtava te sigurne i potpune reintegracije žrtve u društvo.

Ključne riječi:

Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, trgovanje ljudima, žrtva trgovanja ljudima, zaštita žrtve, sekundarna viktimizacija, prava žrtve, repatrijacija, reintegracija

UVOD

Prema protokolu UN-a o sprječavanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, koji predstavlja dopunu Konvencije UN-a o borbi protiv transnacionalnog organiziranog kriminala (2000.), temeljem kojeg je dana definicija i u Konvenciji Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (2005.). Trgovanje ljudima definiramo kao vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvata osoba, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, obmane, zloporabe ovlasti ili osjetljivog položaja ili uz davanje ili primanje novčanih sredstava ili drugih koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, a u svrhu njezina iskorištavanja. Iskorištavanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje u smislu prostituiranja drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili ropstvu slične odnose, služenje ili odstranjivanje tjelesnih organa.

Promatrajući povijest trgovanja ljudima vraćamo se na prijelaz iz četvrtog u treće tisućljeće pr. Kr., kad se raspadom prvobitne zajednice javljaju prvi oblici robovlasničkih odnosa u starom Egiptu, Grčkoj i Rimu. Prekomorska trgovina robljem započinje polovinom 15. st. kad su Europljani prevozili afričke robove kao radnu snagu na plantaže pamuka i duhana u svojim američkim kolonijama.

Ukidanje robovlasničkih odnosa u Americi dogodilo se 1863. godine kada je predsjednik Abraham Linkoln izdao Proklamaciju o emancipaciji. Njome nisu odmah oslobođeni svi robovi, ali je temeljem nje ratificiran 13. amandman na Američki ustav čime je ropstvo trajno stavljeno izvan zakona.

Danas, više od 150 godina od tog događaja značajnog za cijeli svijet, Amerika se još uvijek bori protiv trgovanja ljudima kao modernog oblika ropstva ne samo na svom području, nego kao vodeća svjetska sila podupire tu borbu na svim područjima svijeta. Američki predsjednik Barack Obama je mjesec siječanj 2013. proglasio mjesecom sprječavanja ropstva i trgovanja ljudima prilikom čega je rekao „Naša odlučnost da zaustavimo trgovanje ljudima ne završava se na našim granicama i kao lider u borbi protiv trgovanja ljudima kao globalne pošasti Sjedinjene Američke Države su se udružile s organizacijama širom svijeta kako bi djeci, ženama i muškarcima pomogle da pobjegnu od svojih zlostavljača. Nema vlade, nema države koja se sama može boriti s ovim problemom, svatko snosi dio odgovornosti, svaka država može poduzeti nešto. Moraju se donositi novi moderni zakoni protiv trgovanja ljudima, sudovi moraju biti osnaženi, a žrtvama se mora pružiti pomoć. Znamo da je put pred nama dugačak i da nam neće biti lako.“ Ove Obamine riječi nisu samo fraze i prigodni govor, nego činjenica koja govori o opsegu i veličini ovog problema kojem se u praksi često ne pridaje dovoljno pažnje.

U Europi se pod utjecajem prirodno-pravne teorije i Francuske revolucije, ideal jednakosti svih ljudi bez obzira na rasnu, spolnu, vjersku i stalešku pripadnost, počinje širiti i ulaziti u društveni život i pravne propise. Briselska deklaracija (1890.), koja je zabranjivala prekomorsko trgovanje robljem iz Afrike bila je jedna od prvih pravnih akata usmjerenih suzbijanju ropstva, nakon čega je početkom 20. stoljeća sačinjen čitav niz konvencija radi suzbijanja ropstva pa tako i trgovanja ljudima kakvo danas poznajemo.

Najveći porast trgovanja ljudima na prostorima Europe dogodio se nakon raspada SSSR-a krajem 80-tih godina prošlog stoljeća zbog ekonomskih migracija s istoka na zapad kontinenta. Na prostorima Istočne Europe i Balkana eskalirao je 90-tih tijekom rata gdje su kriminalne skupine prepoznale mogućnosti velikih zarada na prostituciji zbog prisutnosti velikog broja vojnika na prostorima Bosne i Hercegovine, Srbije, Kosova i Hrvatske.

Zbog ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju i njenog ekonomskog i geografskog položaja trgovanje ljudima zahvaća Hrvatsku kao tranzitnu zemlju te gotovo podjednako i kao zemlju podrijetla, odnosno odredišta žrtava trgovanja ljudima.

Identificirane žrtve predstavljaju samo vrh sante leda, dok je broj neidentificiranih žrtava znatno veći. Iako Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske zajedno s Uredom za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Hrvatskim Crvenim križem i drugim nevladinim organizacijama, koordinirani Nacionalnim odborom za suzbijanje trgovanja ljudima u kontinuitetu od njegovog osnivanja 2002., čine puno u cilju suzbijanja trgovanja ljudima potrebno je učiniti dodatne napore na rješavanju tog problema. Djelovanje radi sprječavanja trgovanja ljudima prije svega treba biti usmjereno implementaciji međunarodnih protokola, konvencija, smjernica i ostalih akata te zajedničkim umrežavanjem domaćih i međunarodnih subjekata usmjerenih rješavanju ovog problema.

Po pitanju zaštite temeljnih ljudskih prava, osim već spomenutog Protokola Ujedinjenih naroda o sprječavanju i kažnjavanju trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom (2000.) važnu pravnu podlogu u rješavanju ovog problema daje Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima (2005.), koja je predmet ovoga rada, a čije odredbe postavljaju visoke standarde u pružanju pomoći i zaštiti žrtava trgovanja ljudima.

1. KONVENCIJA VIJEĆA EUROPE O SUZBIJANJU TRGOVANJA LJUDIMA

Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, usvojena je u Varšavi 16. svibnja 2005., u izvorniku na engleskom i francuskom jeziku. Republika Hrvatska je Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima potpisala 16. svibnja 2005. u Varšavi. Ratifikacijom i usvajanjem Zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Hrvatska je među prvih 10 država stranaka Vijeća Europe nakon čijih je ratifikacija Konvencija stupila na snagu 5. rujna 2007.

Sukladno obvezi svake države koja potpiše i ratificira takav ugovor, da odredbe takvih ugovora inkorporira u nacionalno zakonodavstvo, Republika Hrvatska je osim donošenja Zakona o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, provela usklađivanje gotovo svih zakona koji su vezani za ovu problematiku te omogućila njihovo provođenje u praksi.

Iz Preambule Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima jasno je vidljiv osnovni razlog njenog donošenja, zbog kršenja ljudskih prava i povrede dostojanstva i integriteta žrtava trgovanja ljudima čime se u 21. stoljeću krše gotovo sva prava zajamčena Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.).

Nadalje, osim usredotočenosti na zaštitu žrtava trgovanja ljudima, Konvencija predstavlja sjecište ljudskih prava i međunarodnog kaznenog prava.

Uzimajući u obzir potrebu da se izradi sveobuhvatni međunarodni pravni instrument koji bi u središte pozornosti stavio ljudska prava svake pojedine žrtve trgovanja ljudima i koji bi uspostavio poseban sustav praćenja, pri izradi Konvencije polazilo se i vodilo računa o brojnim međunarodnim dokumentima od prava djeteta, izjava ministara vanjskih poslova država članica Vijeća Europe, Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950.) i pripadajućim protokolima, preporukama Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, Direktivi Vijeća Europske unije od 29. travnja 2004., Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta i pripadajućeg Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima,

posebice žena i djece, a sve to radi poboljšanja zaštite koju pružaju i razvijanja standarda koje su uspostavili te drugih međunarodnih pravnih instrumenata koji se odnose na područje suzbijanja trgovanja ljudima.

Konvencija je podijeljena u 10 poglavlja, no radi istraživanja primjene odredaba Konvencije na zaštitu žrtava u Republici Hrvatskoj u radu će fokus biti usmjeren na poglavlja I., III. i VI. kroz komparaciju s pozitivnim hrvatskim zakonodavstvom.

Konvencija ima ciljeve: sprječavanje i borbu protiv trgovanja ljudima u svrhu komercijalnog seksualnog iskorištavanja ili prisilnog rada; zaštitu i pomoć žrtvama te svjedocima trgovanja ljudima. Nadalje, primjena odredaba Konvencije osigurava veću učinkovitost istraga i kaznenog progona, te promicanje međunarodne suradnje usmjerene suzbijanju trgovanja ljudima, zaštitu žrtava te kazneni progon počinitelja kaznenih djela. Konvencija se prema žrtvama trgovanja primjenjuje nediskriminirajuće, odnosno ravnopravno prema djeci, ženama, i muškarcima i prema svim oblicima kojima su žrtve bile eksploatirane (seksualne eksploatacije, prisilnog rada, odstranjivanja organa i/ili nekog drugog oblika eksploatacije.) Sukladno članku 2. Konvencija obuhvaća sve oblike trgovanja ljudima, bilo da je ono nacionalno ili transnacionalno i bilo da je povezano ili ne, s organiziranim kriminalom.

Zbog traumatiziranosti žrtava trgovanja ljudima, potrebno je pružanje sveobuhvatne pomoći i njihove zaštite kroz postavljanje i provedbu viših standarda pomoći žrtvama koje upravo donosi Konvencija o suzbijanju trgovanja ljudima.

Konvencija pruža mogućnost nekažnjavanja žrtve za njeno sudjelovanje nelegalnim radnjama ako je žrtva to radila pod nekim od oblika prisile.

Konvencija također uspostavlja mehanizam nadzora kroz Grupnu stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima (GRETA) koja se sastoji od 10 do 15 članova koje biraju države stranke.

2. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA

Vijeće Europe Konvencijom u članku 4., točki e., „žrtvu“ definira kao svaku fizičku osobu koja je postala predmetom trgovanja ljudima. Pri analizi primjene Konvencije u RH treba imati na umu da „Žrtva u sustavu kaznenog pravosuđa služi kao izvor saznanja, kao dokazno sredstvo. Pravosudni sustav nije dovoljno senzibiliziran za potrebe žrtve.“

Navedena teza je do stupanja na snagu novog Zakona o kaznenom postupku (2008.) imala i svoje zakonsko uporište u činjenici da stari Zakon o kaznenom postupku (1997.) nije izriječno definirao pojam žrtve, pa ni oštećenika, nego je samo određivao prava oštećenika upravo u smislu izvora saznanja i/ili pokretača kaznenog postupka.

Donošenjem novog Zakona o kaznenom postupku (2011.) u hrvatskom pravnom poretku se definiraju i razgraničavaju pojmovi žrtve i oštećenika, ali što je još važnije žrtvama, a samim tim i žrtvama trgovanja ljudima, daje se prioritet u smislu pomoći, a u drugi plan se stavlja žrtva kao „dokazno sredstvo“.

Republika Hrvatska je učinila puno na suzbijanju trgovanja ljudima, osobito s aspekta pomoći žrtava, no s obzirom na broj od 157 identificiranih žrtava trgovanja ljudima postavlja se pitanje vezano za provedbu odredaba članka 10., točke 1., Konvencije u kojoj se državama strankama nalaže da u svojim nadležnim tijelima imaju osobe koje su prošle izobrazbu i koje su kvalificirane za sprječavanje i suzbijanje trgovanja ljudima, za identifikaci-

ju i pružanje pomoći žrtvama, uključujući djecu. Iako Republika Hrvatska *de facto* od 9. travnja 2002. godine kada je osnovan Nacionalni odbor za suzbijanje trgovine ljudima i od kada se redovno, svake četiri godine donosi Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima u svim nadležnim tijelima ima kvalificirane osobe, uzimajući u obzir stalne kritike na račun neidentificiranih žrtava, ostaje otvoreno pitanje mogućnosti učinkovitijeg proaktivnog djelovanja na suzbijanju ovoga problema.

3. POMOĆ I ZAŠTITA ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA KROZ NACIONALNI REFERALNI MEHANIZAM

Kao jedan od glavnih ciljeva Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima, u članku 1., točki b. stoji zaštita ljudskih prava žrtava trgovanja ljudima, osmišljavanje sveobuhvatnog okvira za pružanje zaštite i pomoći žrtvama i svjedocima, uz zajamčenu ravnopravnost spolova, kao i osiguranje učinkovite istrage i kaznenog progona.

Kako je već ranije rečeno Republika Hrvatska je još 2002. godine prepoznala nužnost djelovanja na suzbijanju trgovanja ljudima te je pristupila izgradnji sustava za rješavanje tog problema. Jedna od prvih mjera bila je ratifikacija najznačajnijih međunarodnih dokumenata suzbijanja trgovanja ljudima.

Međunarodno priznata definicija trgovanja ljudima iz Protoka za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom u potpunosti je preuzeta i ugrađena u zakonodavstvo Republike Hrvatske kroz članak 175. starog (1997.), odnosno člankom 106. novog (2011.) Kaznenog zakona.

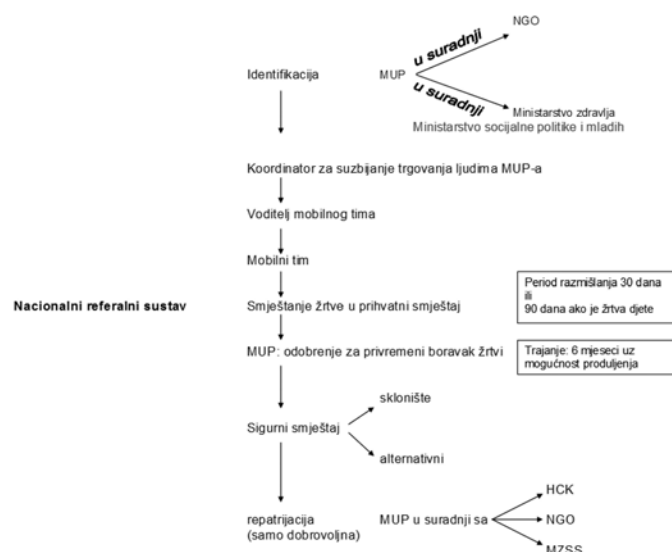
Iz ovoga je vidljivo da je potpisivanje i ratifikacija Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima logičan slijed Republike Hrvatske u borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti ljudskih prava.

Ratificirani međunarodni dokumenti iz područja suzbijanja trgovanja ljudima ugrađeni su u normativni okvir Republike Hrvatske čime je ostvarena zakonska podloga za borbu protiv trgovanja ljudima od progona počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima, do pružanja sveobuhvatne pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima.

Osim u normativnom smislu, Republika Hrvatska se u praksi priključila aktivnostima suzbijanja ovog kaznenog djela i pomoći žrtvama trgovanja ljudima te je uspostavila nacionalni referalni mehanizam putem kojega je uspostavljan učinkovit sustav koji omogućuje brzu reakciju i pravovremenu pomoć žrtvi.

Radi učinkovite izgradnje sustava suzbijanja trgovanja ljudima Republika Hrvatska donijela je niz strateških i operativnih dokumenata na području suzbijanja trgovanja ljudima. Iako je potrebno raditi na stalnom unaprjeđivanju, poboljšanju učinkovitosti i fleksibilnosti sustava suzbijanja trgovanja ljudima zbog razvoja novih pojava oblika trgovanja ljudima može se ustvrditi da je u Republici Hrvatskoj uspostavljen cjelovit i učinkovit referalni mehanizam. Djelovanje počinje od trenutka identifikacije žrtve trgovanja ljudima sve do njene potpune resocijalizacije i reintegracije u društvo.

Slika 1 - Shematski prikaz Nacionalnog referalnog mehanizma.

Konvencija člankom 5., stavkom 6., određuje državama strankama uključivanje i suradnju s nevladinim organizacijama, drugim mjerodavnim organizacijama i drugim dijelovima civilnoga društva koji rade na sprječavanju trgovanja ljudima te na pružanju pomoći i zaštite žrtava na područjima u kojima je to prikladno.¹

Ova zadaća je izvršena osnivanjem Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima kojeg vodi potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske. Unutar sustava suzbijanja trgovanja ljudima Republike Hrvatske uspostavljena je suradnja između nadležnih tijela državne uprave, organizacija civilnog društva te nevladinih organizacija koju koordinira nacionalni koordinator za borbu protiv trgovanja ljudima, odnosno predstojnik Vladinog ureda za ljudska prava i nacionalne manjine.

Konkretno mjere državnih, međunarodnih, nevladinih organizacija i institucija u djelatnostima prevencije, suzbijanja i kažnjavanja trgovanja ljudima, posebno ženama i djecom, oblicima pomoći i zaštite žrtava, unapređivanjem zakonskog okvira i njegovom provedbom, te edukacijama ciljanih skupina ljudi u vezi s ovom problematikom određuje Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima s pripadajućim operativnim protokolima.²

Uspostavljen je učinkovit sustav pružanja pomoći i skrbi za žrtve kroz 4 regionalna prihvatna centra, mobilne timove, sklonište koje pruža siguran kraći ili duži boravak ovisno o stanju i statusu žrtve.

U program borbe protiv trgovanja ljudima uključeno je dvadesetak nevladinih organizacija.³ Hrvatski Crveni križ prihvaćen je kao partner za prihvati i pomoć žrtvama i rad na prevenciji kroz

tri centra u Zagrebu, Rijeci i Osijeku, a Organizacija za integritet i prosperitet za rad na prevenciji te prihvatu i pomoći žrtvama, posebno maloljetnim, u Splitu.

Sukladno članku 10. stavku 1. Konvencije svaka stranka u svojim nadležnim tijelima mora imati osobe koje su prošle izobrazbu i koje su kvalificirane za sprječavanje i suzbijanje trgovanja ljudima, za identifikaciju i pružanje pomoći žrtvama, uključujući djecu, te će osigurati da različita tijela međusobno surađuju, te da surađuju s mjerodavnim potpornim organizacijama, kako bi žrtve bile identificirane u postupku koji na odgovarajući način, uzima u obzir posebnu situaciju u kojoj su se našle žrtve, žene i djeca, i kako bi im se, kad je to potrebno, izdale dozvole boravka u skladu s uvjetima iz članka 14. Konvencije.

Ova odredba je osim u Zakonu o potvrđivanju Konvencije i protokolima za postupanje određena i Zakonom o kaznenom postupku (2008.) člankom 16., stavkom 2. gdje stoji da policija, istražitelj, državno odvjetništvo i sud postupaju s posebnim obzirom prema žrtvi kaznenog djela. Ta tijela dužna su žrtvi dati pouke iz stavka 3. ovog članka i članka 43. do 46. ovog Zakona te skrbiti za interese žrtve pri donošenju odluka o poduzimanju kaznenog progona protiv okrivljenika, odnosno pri poduzimanju radnji u kaznenom postupku u kojima žrtva mora osobno sudjelovati.

Konvencija članak 10., stavkom 2. predviđa usvajanje zakonodavnih ili drugih mjera od strane država stranaka, a koje su potrebne kako bi se žrtve identificirale na odgovarajući način u suradnji s drugim strankama i mjerodavnim potpornim organizacijama. Svaka stranka osigurava da, u slučaju da nadležna tijela imaju opravdane razloge za sumnju, ako je neka osoba bila žrtva trgovanja ljudima, ta osoba ne bude uklonjena s njenog državnog područja sve dok nadležna tijela ne okončaju identifikacijski postupak kojim prepoznaju žrtvu kaznenog djela opisanog u članku 18. Konvencije i na sličan će način osigurati da ta osoba dobije pomoć koja je opisana u članku 12. stavcima 1. i 2.

Ovo je izrazito važno zbog izbjegavanja eventualnog kažnjavanja i/ili deportacije žrtava trgovanja ljudima, s tim da Konvencija ne traži edukaciju policijskih službenika u smislu stvaranja stručnjaka za to područje, ali moraju biti obučeni i kvalificirani za identifikaciju žrtve. Primjerice u slučaju postupanja nekvalificiranih službenika, moguće je žrtvi trgovanja ljudima pristupiti kao da se radi o međunarodnoj prostituciji ili pak o ilegalnom prelasku granice.

Pri identifikaciji žrtava trgovanja ljudima te pružanja pomoći i zaštite, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske redovno primjenjuje proceduru postupanja usvojenu Nacionalnim programom, koja podrazumijeva iniciranje pomoći i zaštite žrtvama trgovanja ljudima.

Pri Nacionalnom odboru za suzbijanje trgovanja ljudima, osnovan je uži Operativni tim koji koordinira poduzimanje konkretnih aktivnosti prilikom svakog pojedinog slučaja identifikacije žrtava trgovanja ljudima te pružanja pomoći i zaštite. Nekada Međunarodna organizacija za migracije, a danas, Hrvatski Crveni križ, druge suradne nevladine organizacije te resorna ministarstva u suradnji s Nacionalnim odborom za suzbijanje trgovanja ljudima vrše edukaciju socijalnih radnika, sociologa, psihologa, liječnika i drugih osoba uključenih u sustav pomoći žrtvama trgovanja ljudima.

Konvencija posebnu pažnju posvećuje djeci te traži od država stranaka da prilikom identifikacije u slučaju da nije sigurno kolika je starosna dob žrtve, a postoje razlozi za vjerovanje da je žrtva dijete, osobu smatra djetetom i pruži joj posebnu zaštitu sve do utvrđivanja njegove/njezine dobi, što Republika Hrvatska ostvaruje prvenstveno kroz članak 44. Zakona o kaznenom postupku (2008.). U svim slučajevima kada je žrtva trgovanja ljudima dijete ili maloljetna osoba, u cilju žurnog iniciranja pomoći i zaštite, angažiraju se i policijski službenici za maloljetničku delin-

¹ Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Poglavlje VII. – Mehanizam za praćenje, Varšava, 2005.

² Trenutno je na snazi treći po redu Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima od 2012. do 2015. godine

³ Samostalno, u suradnji s drugim NVO-ima (mreža PETRA) ili u raznim oblicima suradnje s relevantnim državnim i vladinim institucijama.

kvenciju. Pored navedenih policijskih službenika kriminalističke policije, po posebnom programu provedena je edukacija za policijske službenike granične policije (27 policijskih službenika), koji aktivno sudjeluju u otkrivanju ovih kaznenih djela, odnosno žrtava trgovanja ljudima te njihovom sigurnom povratku, kada je riječ o stranim državljanima.⁴

Vezano uz pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima usvojen je Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtvama trgovanja ljudima u okviru kojeg je uspostavljena međuresorna suradnja između tijela državne uprave, međunarodnih organizacija i nevladinih organizacija koje su u 24-satnom stalnom kontaktu.⁵

Identifikaciju žrtava trgovanja ljudima obavlja Ministarstvo unutarnjih poslova, ali to može činiti i ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi⁶ ili nevladine organizacije s napomenom da su dužne odmah obavijestiti nadležnu policijsku upravu.⁷ Nadležno tijelo dužno je o izvršenoj identifikaciji odmah izvijestiti nacionalnog koordinatora za suzbijanje trgovanja ljudima.

U postupku identifikacije žrtava Ministarstvo unutarnjih poslova surađuje s organizacijama civilnog društva. Ukoliko je žrtva dijete, MUP će u postupku identifikacije surađivati s tijelom nadležnim za poslove socijalne skrbi i organizacijama civilnoga društva.

Iako je moguća zlouporaba statusa žrtve u slučajevima kao što su već spomenuti slučajevi ilegalnog prelaska granice i međunarodne prostitucije, skrivanja pred zakonom ili nekih drugih zlouporaba, države stranke moraju poduzimati sve moguće mjere, čak i po cijenu pogreške u većem broju slučajeva identifikacije žrtava. Razlog tome leži u težnji da ni jedna potencijalna žrtva trgovanja ljudima ni pod kojim uvjetima ne smije biti udaljena s teritorija države stranke prije nego nadležna tijela otklone i najmanju sumnju o tome je li riječ o trgovanju ljudima.

Nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima imenuje voditelje mobilnog tima, jednog za slučaj u kom je žrtva dijete i drugog voditelja za slučaju kad je žrtva punoljetna osoba. U slučaju da je žrtva dijete, voditeljem tima se obvezno imenuje socijalni radnik, odnosno predstavnik tijela državne uprave nadležnog za poslove socijalne skrbi.

Sukladno Protokolu za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima u slučaju da je žrtva hrvatski državljanin, do konačne odluke o prihvaćanju programa pomoći i zaštite, osim u prihvatnom centru, ako ne postoje opravdane opasnosti, može se smjestiti i u smještaju u žrtvinoj organizaciji (u domu, kod rodbine ili prijatelja).

Ako je pak žrtva trgovanja ljudima strani državljanin mobilni tim će ju, nakon identifikacije, prevesti u nadležni prihvatni smještaj gdje će boraviti do njene konačne odluke o prihvaćanju programa pomoći i zaštite o kojem će ju obavijestiti mobilni tim.

Aktivnosti nadležnih institucija od trenutka identifikacije usmjerene su na pružanje adekvatne pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima, a koji uključuje rad nacionalnih skloništa, osiguravanje zdravstvene, psihološke, socijalne i pravne pomoći i zaštite kao i osiguravanje sigurnog i dobrovoljnog povratka u zemlju podrijetla.

Pružanje pomoći i zaštite, žrtvama se zbog težine djela i traumatičnosti iskustva kroz koje žrtve prolaze te kompleksnosti problematike mora vršiti na taj način da se žrtve zaštite od se-

4 Strateški plan Ministarstva unutarnjih poslova i drugih institucija u funkciji zaštite i spašavanja za razdoblje 2011. – 2013., Zagreb, 2010.

5 Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtvama trgovanja ljudima

6 Prije Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, danas Ministarstvo socijalne politike i mladih, 30.03.2013.

7 Kad i ne bi postojala ova dužnost, kazneno djelo trgovanja ljudima bi se i dalje morala prijaviti nadležnoj policijskoj upravi sukladno članak 302., stavku 1. Kaznenog zakona koji glasi „Tko zna da je počinjeno kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora deset godina ili teža kazna pa to ne prijavi iako zna da bi takvom prijavom bilo omogućeno ili znatno olakšano otkrivanje djela ili počinitelja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“, „Narodne novine“, broj 125/11. i 144/12.

kundarne viktimizacije. Iz tog se razloga pristupa izradi individualnih programa koji zahtijevaju visoku razinu stručnosti te suradnju nadležnih tijela s organizacijama civilnog društva u radu ovog djela nacionalnog sustava suzbijanja trgovanja ljudima.⁸

Pitanje stranaca žrtava trgovanja ljudima Republika Hrvatska je osigurala i kroz odredbe starog Zakona o strancima (2007.), a dodatno ih je unaprijedila donošenjem novog Zakona o strancima (NN 2011.).

Novi Zakon o strancima u članku 66. određuje da Ministarstvo unutarnjih poslova u suradnji s organizacijama civilnog društva obavlja identifikaciju žrtava trgovanja ljudima. Ukoliko se radi o žrtvi maloljetniku, Ministarstvo je dužno surađivati i s ministarstvom nadležnim za socijalnu skrb. Operativni tim Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima obavještava Ministarstvo unutarnjih poslova o žrtvinom prihvaćanju programa pomoći i zaštite. Ukoliko se sa sigurnošću dokaže da osoba nije žrtva trgovanja ljudima, odnosno ako je iskaz temeljila na lažnim činjenicama, ako su prestale okolnosti zbog kojih je ostvarila pravo na pomoć i zaštitu ili ako se ponaša suprotno pravilima utvrđenim programom pomoći i zaštite osoba gubi pravo na pomoć i zaštitu, o čemu će Ministarstvo unutarnjih poslova također biti obaviješteno od strane Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima.

Nadalje, novim su Zakonom o strancima određeni rokovi u kojima žrtva ima pravo odlučiti o svom sudjelovanju u programu pomoći i zaštite i to za punoljetnu stranu osobu u roku od 60 dana, a za dijete koje je identificirano kao žrtva trgovanja ljudima odlučit će skrbnik uz suglasnost zavoda za socijalnu skrb u županiji u roku od 90 dana, pri čemu će voditi računa o najboljem interesu djeteta uz uvažavanje mišljenja djeteta.

Rečeni se rokovi ne moraju poštivati ako se utvrdi da stranac identificiran kao žrtva nije žrtva ili ako je aktivno, dragovoljno i na osobnu inicijativu obnovio kontakte s počiniteljima kaznenih djela ili ako to zahtijevaju razlozi zaštite javnog poretka i nacionalne sigurnosti.

Protokolom za identifikaciju i zaštitu žrtava trgovanja ljudima određena je nužnost upoznavanja žrtve trgovanja ljudima s njenim pravom privremenog boravka u Republici Hrvatskoj.

Ukoliko se radi o djeci žrtvama trgovanja ljudima, u slučajevima kada je to zakonski potrebno, dozvoljava boravka će se izdati u najboljim interesima djeteta, a njezina će se valjanost produžiti pod istim uvjetima. Ako dođe do utvrđivanja razloga za prestanak privremenog boravka djeteta žrtve trgovanja ljudima, obvezno je traženje mišljenja tijela nadležnog za poslove socijalne skrbi te sukladno članku 16., stavku 7., napraviti procjenu opasnosti i sigurnosti. Ukoliko postoje pokazatelji da takav povratak ne bi bio u najboljem interesu djeteta žrtve trgovanja ljudima, isto neće biti vraćeno ni u jednu državu.

Ovo je u hrvatsko zakonodavstvo inkorporirano Zakonom o strancima (2011.) kroz članak 70., stavak 2. koji glasi: „Maloljetnici koji su žrtve trgovanja ljudima neće biti vraćeni ni u jednu državu ako nakon procjene opasnosti i sigurnosti postoji indicija da takav povratak ne bi bio u najboljem interesu maloljetnika.“

Novi Zakon o strancima člankom 65., stavak 1., točka 1. žrtvama trgovanja ljudima, kada su one strani državljanin, odobrava privremeni boravak iz humanitarnih razloga, pod uvjetom da je žrtva prihvatila program pomoći i zaštite. Nadalje stavak 2. istog članka omogućuje davanje privremenog boravka za maloljetnike koji su napušteni ili su žrtve organiziranog kriminala ili su iz drugih razloga ostali bez roditeljske zaštite, skrbništva ili bez pratnje, što svojim obuhvatom sukladno Konvenciji podrazumijeva i djecu žrtve trgovanja ljudima.

8 Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2009. Do 2011. godine, Zagreb, 2009.

Za pomoć žrtvama tijekom razdoblja razmišljanja i oporavka odnosno tijekom razdoblja u kojem je žrtva u sustavu pomoći, o žrtvama se brinu članovi mobilnog tima. Mobilne timove čine posebno podučeni predstavnici centara za socijalnu skrb, Hrvatskog Crvenog križa i organizacija civilnog društva koje se bave suzbijanjem trgovanja ljudima.

Osobe koje su uključene u rad mobilnih timova dobivaju ovlaštenje za rad u njima na temelju završene specijalizirane sustavne obuke koju organizira Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi te MUP. Ovlaštenje za rad predstavnika centra socijalne skrbi u mobilnim timovima daje ministar nadležan za poslove socijalne skrbi. Ovlaštenje za rad predstavnika organizacija civilnog društva te Hrvatskog Crvenog križa daje nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima.

Svaki mobilni tim čine četiri osobe: jedan predstavnik centra za socijalnu skrb, jedan predstavnik Hrvatskog Crvenog križa i dva predstavnika organizacija civilnog društva.

U pružanje prvih oblika pomoći i zaštite identificiranim žrtvama uključuju se najmanje dva člana mobilnog tima. U slučaju da je žrtva dijete, ako je ranije rečeno, obvezno je prisustvo predstavnika centra za socijalnu skrb.

Svaka stranka Konvencije mora u svom domaćem zakonodavstvu osigurati pravo žrtava na naknadu štete od počinitelja usvajanjem zakonodavnih ili drugih mjera u skladu s uvjetima koje propisuje njezino unutarnje pravo, primjerice, putem uspostave fonda za naknadu štete žrtvama ili mjera ili programa čiji je cilj socijalna pomoć i socijalna integracija žrtava, a koji bi se mogli financirati iz sredstava prikupljenih zapljenom ili na drugi način oduzetim sredstvima počinjenja i zarade od kaznenih djela trgovanja ljudima ili imovinu čija vrijednost odgovara toj zaradi.⁹

Ove odredbe konvencije implementirane su u odredbama članka 2. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, (NN 76/09.), izmijenjen stavak 3. u točkama 4., 5., i 6. prema kojima žrtva teškog kaznenog djela nasilja ima pravo na naknadu štete iz sredstava državnog proračuna. Trgovanje ljudima je definirano kao teško kazneno djelo pa se iz istih sredstava isplaćuju naknade svim žrtvama teških kaznenih djela. Sredstva se sukladno odredbama Konvencije prikupljaju iz novčanih kazni i oduzete imovinske koristi stečene kaznenim djelom u posebnom fondu, što je pak regulirano Zakonom o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN 80/08.).

Svaka stranka Konvencije treba razmotriti mogućnost usvajanja zakonodavnih i drugih mjera koje su potrebne kako bi se u njezinom domaćem zakonodavstvu utvrdilo da korištenje usluga koje su predmet iskorištavanja žrtve trgovanja ljudima, pod uvjetom spoznaje da je osoba žrtva trgovanja ljudima od strane osobe koja koristi te usluge, predstavlja kazneno djelo, što je u Hrvatskom pravnom okviru regulirano člankom 106. stavkom 4., Kaznenog zakona. Rečeni članak glasi „Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se onaj tko znajući da je osoba žrtva trgovanja ljudima koristi njezine usluge koje su rezultat jednog od oblika njezinog iskorištavanja navedenog u stavku 1. i 2. ovoga članka.“ te predviđa kaznu zatvora od jedne do deset godina, odnosno od tri do petnaest godina ako je žrtva dijete.¹⁰

Švedska je otišla korak dalje, odnosno problem postavila na taj način da zakonskom regulativom ženama i muškarcima nije zabranjena prodaja vlastitog tijela, već je kažnjiva kupovina, odnosno konzumiranje prostitucije u slučaju da je osoba koja prodaje uslugu prostitucije u tom trenutku bila žrtva trgovanja ljudima ili je maloljetna.¹¹

9 Vidjeti: Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Varšava, 2005., članci 15. i 23.

10 Kazneni zakon, „Narodne novine“, Urednički pročišćeni tekst, broj 125/11 i 144/12.

11 Vidjeti: Bjelica, J., Na tragu slobode, Trgovina ljudima u Evropi, SamizdatB92, Beograd, 2005.

Ukoliko je žrtva trgovanja ljudima sudjelovala u nekoj nezakonitoj radnji pod prisilom, prijetnjom ili nekim drugim oblikom opisanim u članku 4. Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima, s ciljem stavljanja žrtve u prvi plan po pitanju pružanja adekvatne i sveobuhvatne pomoći i zaštite, Konvencija u članku 26. poziva države članice da u skladu s temeljnim načelima svog pravnog sustava, osiguraju mogućnost da se kazne ne izriču žrtvama za njihovo sudjelovanje u nezakonitim aktivnostima, u onoj mjeri u kojoj su one bile prisiljene to činiti.

U hrvatskom zakonodavstvu, nažalost, ne postoji normirana pravna odredba koja direktno omogućuje nekažnjavanje žrtve trgovanja ljudima koja je sudjelovala ili činila nezakonite aktivnosti. Najbliže zakonsko određenje nalazi se u odredbama članaka 22. Kaznenog zakona pod isključenjem protupravnosti kod djela iz krajnje nužde počinjenog radi toga da se od sebe ili drugoga otkloni istodobna opasnost koja se na drugi način nije mogla otkloniti ako je učinjeno zlo manje od onoga koje je prijetilo.¹² No i pored toga pred sudom postoji mogućnost pozivanja na načelo nekažnjavanja iz članka 26. Konvencije o suzbijanju trgovanja ljudima.

Kako je već ustanovljeno da je jedan od osnovnih ciljeva Konvencije o trgovanju ljudima podizanja standarda u smislu usredotočenosti na žrtvu trgovanja ljudima, logikom se s aspekta zaštite ljudskih prava nameće da učinkovito pravosuđe pomaže žrtvama da lakše prođu kroz traumatično iskustvo svjedočenja kako bi se spriječila njihova nova viktimizacija.

Zbog moguće odmazde i zastrašivanja odnosno općeg osjećaja i stvarne sigurnosti žrtve trgovanja ljudima, žrtva trgovanja ljudima može, sukladno odredbama Zakona o zaštiti svjedoka, koji je usklađen s odredbama članka 28. Konvencije, biti uključena u program zaštite svjedoka.

Na ovom se mjestu može postaviti pitanje o mogućoj koliziji prava u smislu zaštite interesa žrtve koja zbog ulaska u sustav zaštite svjedoka, vjerojatno neće paralelno ući u sustav pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima, pa zbog nastanka uvjeta za izlazak iz programa zaštite postoji mogućnost traumatiziranja žrtve zbog nespornosti za potpunu integraciju u društvo.

Može se zaključiti da je sustav suzbijanja trgovanja ljudima na normativnoj razini u Republici Hrvatskoj uspostavljen i usuglašen s europskim standardima. Međutim, s obzirom na česti međunarodni karakter kaznenog djela trgovanja ljudima od izuzetnog je značenja aktivno sudjelovanje svih nadležnih institucija u Republici Hrvatskoj na regionalnim i međunarodnim inicijativama suzbijanja trgovanja ljudima te daljnje poboljšanje već uspostavljene bilateralne i multilateralne suradnje.

4. STANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj se od 2002. godine pristupilo izgradnji sustava suzbijanja trgovanja ljudima te su u tu svrhu ratificirani najvažniji međunarodni dokumenti koji reguliraju problematiku trgovanja ljudima, uz istovremenu implementaciju odredaba tih ugovora u nacionalno zakonodavstvo.

Od početka djelovanja sustava suzbijanja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj do 1. travnja 2014. godine u sustavu zaštite trgovanja ljudima pomoć je pružena za preko 120 žrtava trgovanja ljudima.¹³

Republika Hrvatska je po otkrivenim slučajevima do 2011. godine po pitanju trgovanja ljudima bila tranzitna zemlja, 2011. godine vidljiva je promjena tog trenda te se Republika Hrvatska

12 Kazneni zakon, Urednički pročišćeni tekst, NN 125/11 i 144/12.

13 Pojedine žrtve nisu željele ući u sustav pomoći ili im je pružena samo djelomična pomoć

sve više pojavljuje kao zemlja podrijetla te krajnjeg odredišta žrtava trgovanja ljudima. S obzirom na međunarodni karakter ovog fenomena, činjenica je da je Republika Hrvatska, prije svega, uz Srbiju, Bosnu i Hercegovinu i Sloveniju i dalje važan tranzitni pravac, kojim se koriste krijumčari osoba, opojnih droga, oružja, pa tako i trgovci ljudima.

Analizom otkrivenih i prijavljenih kaznenih djela trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj može se zaključiti da ovaj pojavni oblik kriminaliteta najčešće podrazumijeva trgovanje osobama ženskog spola, mlađe životne dobi od 11 do 30 godina radi seksualnog iskorištavanja, a karakterizira ga specifična dinamika počinjenja djela, transnacionalni karakter počinjenja, izražena brutalnost kod spolnog i fizičkog nasilja počinitelja, dugotrajna eksploatacija žrtve, kao i potpuna uspostava ropstva ili radnji sličnih ropstvu te posebno ranjivo stanje žrtve.

Tijekom 2008. i 2009. godine evidentirano je povećanje broja radne eksploatacije mladih muškaraca, koji su bili eksploatirani na seoskim imanjima, u obrtima u vlasništvu počinitelja i slično, a taj trend je nastavljen i tijekom 2011. godine.

Identificirane žrtve u Republici Hrvatskoj uglavnom su državljani Srbije, Bosne i Hercegovine, Ukrajine, Rumunjske, Moldavije i Albanije, ali u znatnoj mjeri i državljani Hrvatske, što posebno dolazi do izražaja u 2011. godini.

Svim identificiranim žrtvama trgovanja ljudima Ministarstvo unutarnjih poslova je putem nadležnih ministarstava, Hrvatskog Crvenog križa i drugih nevladinih organizacija iniciralo pružanje adekvatne pomoći i zaštite, odnosno reguliranje statusa boravka u Republici te siguran povratak ukoliko je identificirana žrtva strani državljanin.

U otkrivenim slučajevima, gdje se Hrvatska pojavljuje kao zemlja izvorišta žrtava trgovanja ljudima identificirani su pravci kretanja prema zemljama zapadne Europe, odnosno u Španjolsku, Švicarsku, Italiju i Austriju.

Prema Izvješću Grupe stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima Vijeća Europe (GRETA) o trgovanju ljudima u Hrvatskoj za 2012. godinu, Hrvatska je odredišna, polazišna i tranzitna država za muškarce, žene i djecu koja su izložena prisilnom prostituiranju i prisilnom radu. Hrvatske žene i djevojke postaju žrtvama prisilnog prostituiranja u zemlji i diljem Europe. Žene i djevojke iz Sjedinjenih Država, Srbije, Bosne i Hercegovine te iz drugih dijelova istočne Europe izložene su prisilnoj prostituciji u Hrvatskoj. U prethodne dvije godine žene i muškarci su navodno bili izlagani prisilnom radu u poljoprivrednim sektorima, a djecu, uključujući romsku, prisiljavalo se na prosjačenje, krađu i rad. Zaključak izvješća je da bi stupanj trgovanja ljudima u Hrvatskoj mogao biti znatno veći od stupnja kojega je Vlada ustanovila, no usprkos tome zaključuju da se Vlada Republike Hrvatske u cijelosti pridržava minimalnih standarda za uklanjanje trgovanja ljudima.¹⁴

Iz Priopćenja Europske komisije Europskom parlamentu i vijeću od 26. ožujka 2013. vidljivo je da je Republika Hrvatska ostvarila dobre rezultate za borbu protiv organiziranog kriminala. Međutim, po pitanju suzbijanja trgovanja ljudima smo upozoreni na još uvijek nisku razinu izrečenih kazni koje zbog toga nisu dovoljno odvraćajući u odnosu na težinu kaznenog djela. Također je primijećen nastavak oduzimanja imovine stečene kaznenim djelom, ali često u malim iznosima koji kao takvi ne remete financijske tokove kriminala. Dakle, pravne odredbe o oduzimanju i pljenidbi imovine trebaju se dosljednije i strože primjenjivati. Prema Zakonu o kaznenom postupku, žrtve teških kaznenih djela imaju pravo na odštetu iz državnog proračuna. Kada je riječ o trgovanju ljudima, novi Kazneni zakon, koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine,

14 <TraffickinginPersonsReport2012., U.S. Department of State., <http://www.state.gov/documents/organization/192594.pdf>, [03.04.2013.]

sadrži izmijenjenu definiciju trgovanja ljudima, koja je sada usklađena s međunarodnim normama te jasno razlikuje ropstvo od trgovanja ljudima. Predsjednik Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima imenovan je u studenom 2012. godine, a Odbor je održao svoju prvu sjednicu u prosincu 2012. godine. Žurno treba poduzeti proaktivne i konkretne mjere za rješavanje trgovanja ljudima i osvješćivanje nacionalnih vlasti o ovom obliku kriminala, uključujući promicanje neovisnog vrednovanja politike i intenziviranje akcija dopiranja do javnosti u mjestima u kojima postoji vjerojatnost zloporabe žrtava ili mogućih žrtava trgovanja ljudima. Potrebno je nastaviti s osposobljavanjem pravosudnog osoblja i osoblja koje se bavi provedbom prava o trgovanju ljudima, posebno radi utvrđivanja žrtava trgovine ljudima na glavnim graničnim prijelazima i radi boljeg prepoznavanja trgovanja i krijumčarenja migranata. Mali broj utvrđenih žrtava trgovanja ljudima je razlog za zabrinutost. Hrvatska mora ojačati napore u svrhu proaktivnog utvrđivanja žrtava trgovanja ljudima, posebno u ranjivom dijelu stanovništva. Treba istraživati, goniti i osuđivati počinitelje trgovanja ljudima te osigurati kazne razmjerne težini počinjenoga kaznenog djela. U ovu svrhu, potrebno je ojačati administrativne sposobnosti, kao i sposobnosti tijela za provedbu zakona.¹⁵

5. ZAKLJUČAK

Sustav suzbijanja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj temelji se na pristupu prema kojem su kroz organizirani program osigurani prvi oblici pomoći i zaštite novoidentificiranim žrtvama, privremeni smještaj u prihvatnim centrima, pravna, psihološka, medicinska i druga pomoć i zaštita te siguran smještaj i povratak.

Žrtve trgovanja ljudima mora se staviti u prvi plan po pitanju pomoći i zaštite koja im se mora pružiti, odnosno ne smije se dozvoliti odnos prema žrtvi kao prema dokazu i/ili izvoru informacija za tijela kaznenog postupka. S obzirom na sva traumatična iskustva žrtve trgovanja ljudima, kojima se često uzrokuju teške fizičke, ali prije svega psihičke posljedice kroz kršenje prava na život, slobodu, dostojanstvo i gotovo sva ostala ljudska prava, žrtvi se mora pružiti neodgodiva i sveobuhvatna pomoć. Ova bitna načela su donesena Konvencijom Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, a u velikoj mjeri su implementirana u hrvatsko zakonodavstvo. U situacijama u kojima se pred nacionalnim sudovima eventualno pojave dvojbe, uvijek treba postupiti po odredbama Konvencije ili pak nekog drugog međunarodnog pravnog akta s ciljem cjelovite i sveobuhvatne pomoći koja je u najboljem interesu žrtve trgovanja ljudima.

Konvencija je povećala standard cjelovite i sveobuhvatne pomoći i zaštite svake pojedine žrtve trgovanja ljudima od njene identifikacije sve do repatrijacije i resocijalizacije, što je Republika Hrvatska uspješno inkorporirala u svoje nacionalno zakonodavstvo i što dodatno podižući kvalitetu i standarde pomoći žrtvama čini u praksi, kroz izradu individualnih programa pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima. Iako je kao dodatna zaštita žrtve Konvencijom i njenom implementacijom u nacionalno zakonodavstvo, predviđeno naknadno provjeravanje je li žrtva u slučaju repatrijacije uspješno vraćena i je li joj pružena daljnja adekvatna pomoć vezana za resocijalizaciju, niti u jednom zakonskom aktu se ne definiraju radnje u slučaju neprovedbe rečenih mjera. Jedini instrumenti koji država stranka ima na raspolaganju, u slučaju neprimjene odredbi Konvencije od strane druge države stranke, su upućivanje diplomatske note ili pak podnošenje me-

15 Priopćenje Europske komisije Europskom parlamentu i vijeću, Europska komisija, Bruxelles, 2013, COM(2013) 171final, <http://www.vlada.hr/hr/naslovnica/novosti_i_najave/2013/ozujak/priopcenje_europske_komisije_europskom_parlamentu_i_vijeću, [26.03.2014.]

državnog zahtjeva Europskom sudu za ljudska prava u Strasbourgu zbog navodnih povreda nekog (ili najčešće više njih) prava iz kataloga konvencijskih prava Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i pripadajućih protokola, koje je druga država ugovornica počinila prema žrtvama trgovanja ljudima koje su vraćene na njen teritorij.¹⁶

Od izuzetne važnosti je konstantna nadogradnja već uspostavljenog sustava te njegova prilagodba novootkrivenim trendovima unutar problematike trgovanja ljudima. Na navedene trendove nadležne institucije trebaju odgovoriti djelovanjem na području učinkovitije identifikacije žrtava trgovanja ljudima.

U svrhu praćenja međunarodnih trendova u suzbijanju trgovanja ljudima, uspostavljena je bogata međunarodna suradnja na bilateralnoj i regionalnoj razini, u okviru međunarodnih organizacija: Vijeća Europe, Europske unije te Organizacije za europsku sigurnost i suradnju. Republika Hrvatska jedna je od prvih potpisnica Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima koja je implementacijom i primjenom odredaba Konvencije normativno ostvarila pravne standarde, koji u određenim područjima nadilaze standarde dogovorene Konvencijom.

Najbolji pokazatelj trenutne razine na kojoj se Republika Hrvatska nalazi po pitanju suzbijanja trgovanja ljudima je njeno ponovno svrstavanje u kategoriju 2 po analizama stanja sigurnosti koje daje State Department u svojim godišnjim izvješćima. Naime, State Department svake godine kroz godišnje izvješće daje rezultate analiza stanja u više od 180 zemalja, uključujući Sjedinjene Države, koje su rangirane u ovisnosti o njihovoj učinkovitosti u borbi protiv ropstva modernog vremena. Naime, analizirajući izvješća State Departmenta u zadnjih deset godina može se zaključiti da je 2008. godine Republika Hrvatska prešla iz kategorije 2 u kategoriju 1 i do 2012. uspješno zadržala razinu sigurnosti po pitanju trgovanja ljudima na visokoj razini s vodećim državama svijeta na tom području. No u 2013. Hrvatska se, nažalost, zbog neprovedbe dobivenih preporuka te zbog pomanjkanja dosljednije provedbe pozitivnog zakonodavstva ponovno svrstava u kategoriju 2.¹⁷

Povratak u 1. kategoriju, koji ujedno znači veću zaštitu prava žrtava i veću razinu sigurnosti moguć je jedino dosljednim poštivanjem preporuka State Departmenta za poboljšanje standarda u borbi protiv ovog oblika kriminala.

U razdoblju primjene prošlog Nacionalnog plana pozornost je posvećena pojačavanju normativnog okvira u postupanju pri dobrovoljnom povratku žrtava trgovanja ljudima te njihovoj socijalnoj i ekonomskoj integraciji/reintegraciji u društvo, pa je sukladno tome od strane Vlade Republike Hrvatske usvojen Protokol o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima. Dodatno unaprjeđenje normativnog okvira radi zaštite žrtava te otkrivanja, procesuiranja i odgovarajućeg sankcioniranja počinitelja kaznenog djela trgovanja ljudima i ropstva treba provesti donošenjem Izmjena i dopuna Standardne operativne procedure Ministarstva unutarnjih poslova u postupcima suzbijanja trgovanja ljudima.

Također bi bilo poželjno izraditi, Pravilnik o dodjeli učeničkih stipendija radi omogućavanja obrazovanja žrtava trgovanja ljudima. Potrebno je izraditi pravilnik kojim bi se regulirao izbor, financiranje i kontrola nevladinih organizacija koje sudjeluju u programima za suzbijanje trgovanja ljudima. Potrebno je kontinuirano provoditi edukaciju policijskih službenika svih sektora po pitanju identifikacije i postupanja prema žrtvama trgovanja ljudima, što je moguće kroz pri-

16 Vidjeti: Omejec, J., Vijeće Europe i Europska unija, Institucionalni i pravni okvir, Novi informator, Zagreb, 2008., Str. 227. - 273.

17 Traffickingin Persons Report 2013., Country Narratives, <<http://www.state.gov/documents/organization/210738.pdf>> [22.05.2014.]

mjenju Standardne operativne procedure u postupcima suzbijanja trgovanja ljudima uz primjenu proaktivnog pristupa.

Potrebno je daljnje Stručno osposobljavanje članova mobilnih timova sukladno Protokolu za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima uz umrežavanje s ostalim subjektima nacionalnog referalnog mehanizma.

Poželjno je osuvremeniti načine prikupljanja statističkih podataka o svemu vezanom za trgovanje ljudima, a na osnovi kojih bi se mogle raditi kvalitetnije znanstvene studije i planiranje konkretnih mjera.

Kako je na osnovi statističkih podataka iz zemlje i regije te posebno na osnovi izvješća Grupe stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima Vijeća Europe i Priopćenja Europske komisije Europskom parlamentu i vijeću, vidljiv problem identifikacije žrtava i prijavljivanja slučajeva trgovanja ljudima potrebno je učiniti dodatne napore usmjerene rješavanju tog problema. Prvenstveno bi trebalo provesti kvalitetno znanstveno istraživanje analizom i komparacijom međunarodnih iskustava s rezultatima dobivenim temeljem istraživanja stanja u Republici Hrvatskoj. Na osnovi zaključaka dobivenih rečenim istraživanjem bi se trebale definirati i provesti mjere usmjerene edukaciji ciljanih skupina za koje se predviđi da mogu biti u doticaju s žrtvama trgovanja ljudima. Na sličan način bi trebalo pristupiti osmišljavanju preventivnih programa te uz programe koji se provode kroz obrazovni sustav uvesti programe za edukaciju rizičnih skupina izvan obrazovnog sustava.

Goran Latković, mag.oec. Ph.D.candidate, Doctoral School of Social Sciences and Humanities, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek

APPLICATION OF THE COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON ACTION AGAINST TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN THE REPUBLIC OF CROATIA - MEASURES TO PROTECT AND PROMOTE THE RIGHTS OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING

Abstract:

More than 200 years after the abolition of slavery in overseas trading, trafficking in human beings unfortunately represents one of the largest international problems and the worst forms of human rights violations where identified cases and victims represent just the tip of the iceberg. Because of the Croatian accession to the European Union and its economic and geographical position, human trafficking affects Croatia as a transit country, and almost equally as the country of origin or destination of human trafficking victims.

This paper discusses the implementation of the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings in the Croatian national legislation and the application of the provisions of the Convention in the Republic of Croatia, where the focus is placed on the protection of human trafficking victims. The focus of research has been put on the problem of human trafficking through an analysis of the legislative framework based on the Convention on Action against Trafficking in Human Beings and the problems that occur during the treatment of the current legal framework. The results have been acquired by the means of the analytical-research methods. The paper is divided into four parts: 1) Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings; 2) victims of human trafficking; 3) Assistance and protection of the victims of human trafficking through the national referral mechanism and 4) Situation analysis in the Republic of Croatia. In order to research the application of the provisions of the Convention on the protection of victims in the Republic of Croatia, the author of this work focuses on the chapters I, III and VI by comparing its provisions with positive Croatian legislation.

Comparing the protection standards for the rights of human trafficking victims introduced by the Convention with the normative framework of national legislation, the author examines the degree of implementation thereof focusing on the issue of human trafficking victims as the center of the protection process and assistance to alleviate the suffering of victims, protection from secondary victimization and safety and full reintegration of victims into society.

Keywords: Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, trafficking in human beings, victims of human trafficking, protection of victims, secondary victimization, victim's rights, repatriation, reintegration

Goran Latković, Mag.Oec., Doktorand des Doktorstudiums der Sozial- und humanistischen Wissenschaften der Universität in Osijek

DIE ANWENDUNG DER KONVENTION DES EUROPARATES ZUR BEKÄMPFUNG DES MENSCHENHANDELS IN DER REPUBLIK KROATIEN – MASSNAHMEN ZUM SCHUTZ UND FÖRDERUNG DER RECHTE DER OPFER DES MENSCHENHANDELS

Zusammenfassung:

Etwa 200 Jahre nach der Abschaffung des Sklavenhandels stellt heute der Menschenhandel leider eines der größten Probleme und die schwerste Verletzung der Menschenrechte dar, so dass die bislang entdeckten Fälle und identifizierten Opfer nur die Spitze des Eisbergs sind. Durch den EU Beitritt Kroatiens und die wirtschaftliche und geographische Lage Kroatiens ist Kroatien als Transitland vom Menschenhandel genauso betroffen wie Herkunftsländer bzw. Zielländer des Menschenhandels.

Die Arbeit befasst sich mit der Anwendung der Konvention des Europarates zur Bekämpfung des Menschenhandels in den kroatischen nationalen Rechtsvorschriften mit Fokus auf den Schutz der Opfer beim Menschenhandel. Es wurde die Analyse des Problems des Menschenhandels im gesetzlichen Rahmen durchgeführt, gegründet auf den Bestimmungen der Konvention zur Bekämpfung des Menschenhandels und daraus hervorgehenden Fragen. Die Ergebnisse der Arbeit erfolgten durch analytische Forschungsmethode. Die Arbeit besteht aus 4 Teilen: 1. Konvention des Europarates zur Bekämpfung des Menschenhandels, 2. Opfer des Menschenhandels, 3. Hilfe und Schutz der Opfer des Menschenhandels durch den nationalen referral Mechanismus und 4. Darstellung des Situation in der Republik Kroatien. Das Ziel der Forschung ist die Anwendung der Konvention beim Schutz der Opfer in der Republik Kroatien, so dass im Fokus der Arbeit die Kapitel I, III und IV stehen sowie der Vergleich der Bestimmungen der Konvention mit den kroatischen positiven Rechtsvorschriften.

Durch den Vergleich der Schutzbewertungsmaßstäbe für die Rechte der Opfer des Menschenhandels, die die Konvention mit dem normativen Rahmen der nationalen Rechtsvorschriften einführt, erforscht der Autor derer Anwendungsgrad und stellt dabei die Opfer des Menschenhandels ins Zentrum des Schutzprozesses und der Hilfe mit dem Ziel die Leiden der Opfer zu lindern, sekundäre Viktimisierung der Opfer zu verhindern sowie die Opfer sicher und vollständig in die Gesellschaft zu integrieren.

Schlagwörter: Konvention des Europarates zur Bekämpfung des Menschenhandels, Menschenhandel, Opfer des Menschenhandels, Schutz der Opfer, sekundäre Viktimisierung, Rechte der Opfer, Repatriation, Reintegration